

PROPOSTA DE REFORMA DAS *NORMAS ORTOGRÁFICAS E MORFOLÓXICAS* DA REAL ACADEMIA GALEGA (1970-1971), PRESENTADA POR RICARDO CARBALLO CALERO EN 1979

PROPOSAL FOR THE REFORM OF THE ORTHOGRAPHIC AND MORPHOLOGICAL NORMS OF THE ROYAL GALICIAN ACADEMY (1970-1971), SUBMITTED BY RICARDO CARBALLO CALERO IN 1979

Henrique Monteagudo
Real Academia Galega

Resumo: No presente traballo dáse a coñecer a proposta articulada de reforma das *Normas ortográficas e morfolóxicas* da RAG presentada por Carballo á Academia en 1979 e reconstrúense os antecedentes e o curso da mesma, o que permite coñecer a evolución da posición de Ricardo Carballo Calero en relación coa codificación normativa do galego e supón unha nova achega á propia historia desta cuestión.

Abstract: This paper examines the submission of the proposal for the reform of the *Orthographic and Morphological Norms* of the RAG submitted by Carballo to the Academy in 1979. The proposal's antecedents and trajectory are reconstructed, which enables an analysis of the evolution of Ricardo Carballo Calero's position in relation to the normative codification of Galician and entails a new contribution to the actual history of this question.

Palabras chave: Ricardo Carballo Calero, Real Academia Galega, Normas ortográficas e morfolóxicas.

Key words: Ricardo Carballo Calero, Real Academia Galega, orthographic and morphological norms.

Nos ricos fondos de arquivo da Real Academia Galega localizamos un expediente interesante tanto para coñecer a evolución da posición de Ricardo Carballo Calero en relación coa codificación normativa do galego, canto para a propia

historia desta cuestión. O documento central do expediente é un escrito que, ata onde sabemos, permanece descoñecido e por iso nos pareceu oportuno dalo ao prelo, aínda que o seu contido non é novidoso, como de aquí a pouco se explicará. Trátase dunha proposta articulada de reforma das *Normas ortográficas e morfolóxicas* da RAG presentada por Carballo á Academia en 1979 de cara a unha nova edición revista e acrecentada. Como se sabe, en 1970 foran aprobadas e publicadas as primeiras normas ortográficas da RAG; no ano seguinte aprobaríanse as morfolóxicas e ese mesmo ano ambas as dúas foron obxecto de publicación conxunta (Real Academia Galega 1970, 1971). Este texto conxunto fora reeditado a finais de 1977 –o colofón leva a data do 2 de decembro–, ao coidado do propio Carballo, como axiña se verá (Real Academia Galega 1977).

Acompañando o envío da proposta á RAG, no arquivo desta institución consta unha carta do seu autor datada a 3 de abril de 1979. Nela, don Ricardo, despois de lembrar que fora o “principal autor” das normas de 1970-71, explica a oportunidade da súa proposta. Esta vai precedida de dous textos da súa autoría, fotocopiados do nº 59 da revista *Grial* (Carballo 1978a, 1978b): unha recensión da re-edición das *Normas* de 1977, propondo unha serie de emendas, e mais a primeira páxina dunha recensión das *Bases prá unificación das normas lingüísticas do galego*, publicadas a nome da USC (Universidade de Santiago de Compostela 1977). Semella plausible que don Ricardo considerase estes textos como presentación ou xustificación da proposta de reforma normativa propiamente dita. Esta vén recollida en oito páxinas mecanografadas, articulada do seguinte xeito:

- A. NORMAS ORTOGRÁFICAS (pp. 1-5), con tres apartados e un total de vinte artigos:
 - I. O abecedario galego: sete artigos.
 - II. O acento ortográfico: nove artigos.
 - III. Contraccións: catro artigos.
- B. NORMAS MORFOLÓXICAS (pp. 6-8), con quince artigos.

Ademais dos documentos que constan no propio expediente, pescudamos no arquivo da RAG na procura de máis información que permitise reconstruír os antecedentes e o curso da proposta vertente. Para colocar o asunto no seu contexto institucional cómpre remontarse a un acordo da Xunta de Goberno da Academia de 11 de marzo de 1977, baixo a presidencia de Sebastián Martínez-Risco, na que se toma a decisión de reeditar as *Normas* de 1971 e enviar un exemplar a Carballo para a súa revisión previa. Coñécese que este foi moi dilixente no cumprimento da encomenda, pois na acta da seguinte xuntanza do mesmo órgano,

celebrada o 1 de abril do mesmo ano, acúsase recibo do exemplar co texto das *Normas* de 1971 corrixido por Carballo e acórdase o seu envío á imprenta.

A seguinte noticia sobre o asunto aparece na Xunta de Goberno de 14 de xaneiro de 1978, agora, tralo pasamento de Martínez-Risco ocorrido en setembro de 1977, presidida por Domingo García-Sabell. Trátase simplemente da recepción dos exemplares impresos da nova edición das *Normas*. Haberá que agardar máis dun ano, ao 29 de abril de 1979, para que nas actas deste mesmo órgano se dea conta da recepción da proposta de reforma presentada por Carballo. Probablemente haxa que explicar a oportunidade desta polo feito de que na Academia se decidira proceder a unha nova edición das *Normas*, segundo se deduce do texto dun oficio datado a 30 de abril de 1979. Neste ponse formalmente en coñecemento do interesado que a Xunta de Goberno da RAG “tomou coñecemento” da súa proposta “para terse en conta *na nova edición que das mesmas se pensa facer*” (salientado noso). Nun oficio semellante, datado ese mesmo 30 de abril, a Xunta de Goberno remite xerocopia da proposta a Xosé Filgueira Valverde e Ramón Piñeiro como membros da Comisión de Lingüística, para que “coa urxencia que lle sexa posíbel” emitan un informe sobre a mesma. É de notar que estes dous académicos formaran parte, xunto ao propio Carballo, da comisión que elaborara as normas ortográficas e morfolóxicas de 1970-71.

O plenario da RAG, en sesión celebrada o 3 de xuño de 1979, toma coñecemento da proposta de Carballo e decide crear unha comisión para estudala, composta polos dous académicos devanditos máis o secretario Francisco Vales Villamarín e o académico correspondente Abelardo Moralejo Laso, a quen “se lles roga se sirvan emitir o pertinente ditame á maior brevedade posíbel”, segundo reza a correspondente acta. Así e todo, máis dun ano despois, en setembro de 1980, o asunto aínda non fora tratado na corporación, pois nunha nota sen sinatura (probablemente do secretario) enviada ao presidente con data de 23 dese mes, advírtese de que “na última sesión ordinaria” do plenario da RAG se volvera sobre o asunto e se acordara solicitarlle tamén ditame a José Luís Pensado Tomé, membro correspondente da Academia e catedrático de Filoloxía Románica na Universidade de Salamanca. Segundo a copia do oficio remitido a este último, pedíuselle que remitise o seu ditame coa máxima urxencia para que puidese ser considerado, xunto aos dos devanditos académicos, na sesión plenaria prevista para o 26 de outubro seguinte.

Finalmente, cando o asunto vai ser debatido polo Pleno da RAG, cos ditames recibidos e enriba da mesa, Carballo retira a proposta, pois, segundo explica na carta enviada ao presidente a tal efecto, “desexo estudá-la baixo novas luces, para modificá-la ou anulá-la, segundo xulgue en conciencia máis conveniente” (reproducimos a cita textual que se recolle na acta da xuntanza do dito 26 de outubro).

Para entender esta decisión de don Ricardo cómpre ter en conta que entretanto, a Xunta preautonómica –constituída antes da aprobación do Estatuto de Autonomía– creara ou ía crear unha Comisión de Lingüística presidida polo propio Carballo. Descoñecemos a data exacta da constitución desta Comisión, pero o dato relevante é que en abril de 1980 aprobou unhas *Normas ortográficas do idioma galego*, publicadas en maio, que estaban destinadas a ser oficializadas pola Xunta de Galicia. Deste xeito, a Academia quedaba á marxe da codificación normativa e, por tanto, a súa autoridade neste terreo ficaba en suspenso e posta en cuestión (Alonso Pintos 2006, pp. 268-276 e Fernández Rei 2018, pp. 87-89).

Como é sabido, a RAG retomaríaa un papel activo no proceso pouco despois, cando emprendeu, en colaboración co Instituto da Lingua Galega, a elaboración das *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego*, que serían aprobadas en 1982 en sesión conxunta das dúas institucións e que despois serían oficializadas pola Xunta de Galicia. Posteriormente, a Lei de Normalización Lingüística, aprobada polo Parlamento de Galicia o 15 de xuño de 1983, estipulaba na súa disposición adicional que “Nas cuestións relativas á normativa, actualización e uso correcto da lingua galega, estimárase como criterio de autoridade o establecido pola Real Academia Galega”.

Pero volvamos á proposta de Carballo. Como se deduce da información que acabamos de ofrecer, durante aqueles anos o debate normativo entrou en intensa ebulición (Alonso Pintos 2002, pp. 120-134; 2006, pp. 211-300; Fernández Rei 2003, pp. 90-94; 2018, pp. 83-90). De feito, ao noso entender, a proposta en foco debe interpretarse á luz da previa publicación das *Bases prá unificación das normas lingüísticas do galego*, elaboradas nunha serie de seminarios promovidos polo Instituto da Lingua Galega en que participaron mestres, filólogos, escritores e sociolingüistas –entre eles Carballo e outros representantes do incipiente movemento reintegracionista, como Martinho Montero Santalha– e que se celebraron entre decembro de 1976 e xuño de 1977 (Alonso Pintos 2002, pp. 124-126; 2006, pp. 229-238; Fernández Rei 2018, pp. 83-85). As *Bases* viñeron a lume a finais de 1977 cun prólogo de Domingo García-Sabell, que acababa de ser elixido presidente da RAG. Neste prólogo eran gabadas nuns termos non disonantes aos empregados por Carballo Calero pero nun ton ben diferente (verase máis adiante), por “teren procedido con deliberada atención ás tendencias existentes no proceso unificador, á procura dunha integración equilibrada das mesmas”, nunha “actitude realista e construtiva que se reflexa de xeito positivo nos resultados”.

Asemade, a finais deste mesmo 1977 aparece unha nova edición das *Normas ortográficas e morfolóxicas* da RAG de 1971 ao coidado do propio don Ricardo, segundo xa se explicou e tal como el mesmo declara na recensión publicada en *Grial* (1978a, p. 99). Esta era unha iniciativa que a primeira vista parecía extemporánea,

pois resultaba obvio que as *Bases* supuñan unha rotunda superación das *Normas*, tanto en extensión e sistematicidade canto en fundamentación lingüística e respaldo social. Semella altamente verosímil que esta reedición respondese a unha tentativa da Academia dos tempos de Martínez-Risco de afirmar a súa autoridade. Á vista das recensións que Carballo dedica a unha e outra obra, é claro que partillaba a iniciativa e o seu propósito vindicador, talvez agraviado ao ter a sensación de que se cuestionaba a súa *auctoritas* non só como académico e principal autor das *Normas*, senón tamén –ou sobre todo– como catedrático universitario de Lingüística e Literatura Galega, o primeiro e aínda o único.

A defensa da autoridade da Academia que se tece na recensión de Carballo deixa pouco lugar a dúbidas: “a normativa lingüística [...] é unha función de política cultural que, co debido asesoramento técnico, pode e debe corresponder á Academia Galega” (1978a, p. 99). Porén, o noso autor, un intelectual lúcido, ao reflexionar sobre o feito de que a Academia non fose capaz de abordar as tarefas de codificación da lingua para as que fora fundada, concede que a Universidade dispón dunha capacidade de traballo de que aquela carece e recoñece que “a Academia, como todos os organismos similares, sofre actualmente unha crise de identidade. É evidente que non pode competir con outros organismos dotados para a investigación colectiva” (1978a, p. 98).

Ao noso entender, a proposta de reforma que presentou á Academia en 1979 tiña a mesma intención de afirmar a súa *auctoritas* persoal e a colectiva da RAG sobre a normativa lingüística. Naquela altura estaría preparando a sétima edición –que ía ser a derradeira– da súa *Gramática elemental del gallego común*, que veu a lume a finais de ano (o colofón está datado a 26 de novembro) (Carballo 1979). Practicamente todas as reformas propostas á RAG aparecen recollidas nesta *Gramática*. Así, os dous primeiros apartados das normas ortográficas da súa proposta aparecen cunha redacción idéntica (en castelán) e os mesmos exemplos nas páxinas 152-155, mentres que as normas morfolóxicas están recollidas nas páxinas 264-267. Igual acontece coas normas para as contraccións: as referentes aos pronomes atópanse na páxina 195 e as que atinxen ás contraccións das preposicións cos artigos e, no seu caso, demostrativos, indefinidos e pronomes persoais, nas páxinas 254-255.

Por outra banda, na *Gramática* declárase que as normas reformadas que Carballo propuña á RAG eran as codificadas pola “Dirección do Departamento de Filoloxía Galega da Universidade” (1979, p. 152), ou sexa, por el mesmo. Por tanto, eran as “Normas da cátedra de lingüística”, que con tanto afán e sen suceso perseguíu o investigador Serafín Alonso Pintos (2006, pp. 253-254), as que se ensinaban nas materias de lingua e literatura galegas da Universidade, cuxo uso se esixía aos estudantes destas (podemos dar testemuño directo e persoal disto).

Xa que logo, o que menos se pode dicir é que a estratexia de don Ricardo naquela altura era confusa: corruxía unha edición das *Normas* académicas en 1977, sendo que el mesmo non as seguía nas aulas da universidade, e adiantábase a impoñer as súas propias ao estudantado da facultade e ás publicacións do departamento, solicitando tardiamente a aprobación da RAG (1979) e non agardando a obtela nin sequera antes de aplicalas e estampalas na súa *Gramática*. E non só isto, senón que pouco despois contornaba novamente a autoridade da Academia ao presidir a Comisión de Lingua designada pola Xunta preautonómica en 1980.

Diríase, pois, que antes da súa xubilación como catedrático universitario de Lingüística e Literatura Galega que vía próxima (outubro de 1980) e no uso da autoridade que tal posición lle confería, Carballo pretendía deixar ben marcado un camiño decididamente orientado ao reintegracionismo –ben que, inicialmente, con cautela e nunha progresión pautada– que comezara a profesar moi poucos anos antes. Esta determinación iríao apuxando a rachar consensos traballosamente decantados durante décadas de cultivo e estudo do idioma, e moi particularmente nos anos precedentes. Aínda en 1978, a nota sobre as *Bases* publicada en *Grial* está inzada de afirmacións optimistas do tipo “no momento actual temos conseguido amplas zonas de concordia”, “hoxe, entre as persoas responsabeis, as diferencias son pequenas”, “se prescindimos das aberracións, podemos afirmar que non existe a anarquía de que algúns falan”, “no orde ortográfico e morfolóxico, pouco afasta actualmente aos cultivadores do galego” ou “o consenso xeral está atinxido en moitos puntos, e en todos os demáis, ou case todos, vanse reducindo cada día as diferencias” (1978b, pp. 103 e 109-110). Nos anos seguintes, esas distancias entre as distintas correntes normativas non farían máis ca incrementarse, deriva non imputable precisamente á corrente autonomista que non se afastou nin moito nin pouco das “amplas zonas de concordia” atinxidas á altura de 1977.

Cal é a razón da actitude progresivamente discordante de Carballo? Cando comprobou que os seus esforzos para impoñer a súa *autoritas* a prol da opción reintegracionista non obtiñan os resultados apetecidos, pois nin a Academia aceptaba maioritariamente esta orientación nin os seus postulados prendían na Universidade –onde non foi quen de deixar unha escola que o continuase–, radicalizaría progresivamente as súas posicións e tinguiría de acedume o seu discurso. Tamén é verdade que a esta radicalización puido contribuír o cambio de fase na política do idioma –e na política en xeral– que se produciu nos anos finais da década dos setenta e os iniciais da seguinte. Referímonos concretamente ao paso da fase experimental en que a cuestión normativa se contemplaba antes de 1980, a unha etapa máis resolutive, unha transición de fase que coñeceu un momento crítico, un salto cualitativo e punto de non retorno, coa aprobación e oficialización das *Normas ortográficas do idioma galego* elaboradas polo ILG e a RAG en 1982.

A evolución da cuestión normativa contradicía as súas previsións anteriores en dous sentidos. En primeiro lugar, contrariaba a súa expectativa de que se resolvería “dun xeito gradual”, mediante “un proceso dabondo longo” no que “a lingua común” xurdiría dun “proceso de maduración” que non podía “forzarse, aínda que sí estimularse”. Aquel “consenso espontáneo” que propugnaba, ao que se debía chegar “progresivamente”, como “único xeito seguro de afinar un padrón lingüístico” íase arredado e en 1982 chegou o que el interpretou como un autoritario “degredo de unificación”, que tan enfaticamente refugaba (Carballo 1978b, p. 103). En segundo lugar, e sobre todo, viu frustradas as súas esperanzas, pouco realistas, dun avance imparable da posición reintegracionista. Sen dúbida, estas frustracións o arrastraron a unha posición de intransixencia.

Neste sentido, é significativa a súa reacción ante as *Bases*, que gabou como un “documento conciliador” pero que se negou rotundamente a aceptar. Á derradeira, a súa valoración positiva destas fundamentábase non no seu carácter de acordo de concordia, senón na súa convicción de que constituían unha claudicación cara ás súas posicións. É así que a recensión que lles dedicou rebe un triunfalismo moi pouco conciliador: celébraas porque considera que nelas “o isolacionismo se bate en retirada, o que nos semella moi positivo”, xa que “ou ben evolucionou cara unha posición reintegracionista, ou ficou desbordado por unha forte corrente reintegracionista que resultou maioritaria nos seminarios e impuxo en moitos puntos outros criterios” (Carballo 1978b, pp. 104-105).

O certo é que o rexeitamento das *Bases* por parte de Carballo e da corrente reintegracionista (Martinho Montero Santalha e José Luís Rodríguez, entre outros), a pesar das concesións que obtivera, e os acontecementos subsecuentes (culminados nas Normas da Comisión de Lingüística da Xunta de Galicia de 1980), foi determinante para convencer á corrente autonomista, amplamente maioritaria, de que nunca se chegaría a conseguir un consenso normativo. Desá convicción xurdiu o acordo normativo entre a Real Academia Galega e o Instituto da Lingua Galega de 1982.

Naquela altura, en franca minoría na Academia e perdida a súa posición privilexiada no campo da lingüística galega ao xubilarse da súa cadeira, Carballo Calero sentíase desautorizado e condenado ao ostracismo, optaba por afastarse voluntariamente do ámbito institucional e presentábase como unha vítima maltratada polo novo *establishment* autonómico, alimentando así a fábula da súa presunta marxinação, subxectivamente comprensible pero que non resiste o mínimo contraste cos feitos. Unha fábula que vén sendo engrosada de ano en ano ata os nosos días, con máis (lexítimo) afán reivindicativo ca necesaria ecuanimidade e obrigado respecto pola verdade histórica.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Alonso Pintos, Serafín (2002). *Para unha historia do estándar galego. As propostas do período 1966-1980*. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia.
- Alonso Pintos, Serafín (2006). *O proceso de codificación do galego moderno (1950-1980)*. [A Coruña]: Fundación Pedro Barrié de la Maza.
- Carballo Calero, Ricardo (1978a). Normas ortográficas e morfolóxicas. *Grial*, 59, 98-102.
- Carballo Calero, Ricardo (1978b). Novas bases para unha normalización lingüística. *Grial*, 59, 103-110.
- Carballo Calero, Ricardo (1979). *Gramática elemental del gallego común*. 7ª edición. Vigo: Galaxia.
- Fernández Rei, Francisco (2003). Das Normas Ortográficas e Morfolóxicas do Idioma Galego da Real Academia Galega (1971) á proposta de modificación da normativa vixente (2001): trinta anos tecendo e destecendo. *Galicia dende Salamanca*, 4, 86-113.
- Fernández Rei, Francisco (2018). A codificación do galego moderno. O papel do Instituto da Lingua Galega e da Real Academia Galega nese proceso. En: Javier Giral Latorre e Franco Nagore Laín, eds. *Lenguas minoritarias en Europa y estandarización*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza, 77-112.
- Real Academia Galega (1970). *Normas ortográficas do idioma galego*. A Cruña: Real Academia Galega.
- Real Academia Galega (1971). *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego*. A Cruña: Real Academia Galega.
- Real Academia Galega (1977). *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego*. 3ª edición. A Cruña: RAG.
- Universidade de Santiago de Compostela (1977). *Bases prá unificación das normas lingüísticas do galego*. Madrid: Anaya.
- Xunta de Galicia (1980). *Normas ortográficas do idioma galego*. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia.

[Carta mecanografada, con selo da Facultade de Filoloxía da Universidade de Santiago, asinada por Ricardo Carballo Calero]

Ilmo. Sr. Presidente da Real Académia Galega
A Cruña

Ilmo. Sr.:

No traballo adxunto, publicado con motivo da terceira edición das *Normas* da Académia, das que eu fun o principal autor, expuxen as miñas opinións, ou parte delas, a propósito das reformas que os novos tempos aconsellaban.

Coido agora chegado o momento de levar à próxima edición das *Normas* un mínimo de axustes à realidade de hoxe, vistas as diversas propostas de codificación que teñen sido formuladas, e a evolución das circunstancias socioculturais de Galiza.

Como se ve, as miñas propostas fican reducidas a algúns puntos nos que a normativa vixente, de inspiración castelá, pode ser ventaxosamente substituída por preceitos máis conformes coa estrutura fonolóxica do idioma. Admíten-se rectificacións suxeridas por outras entidades ou técnicos, como a separación na escrita do pronome enclítico e o verbo, e un sistema de acentuación gráfica equidistante do castelán e do portugués. As demais correccións son de detalle. A difusión actual do ensino do idioma fai perfectamente viábel a divulgación das emendas que se propoñen. Unha maior emancipación da ortografía con respecto à língua oficial do Estado, pode ser prudentemente diferida para un futuro en que o desenrolo da didáctica do idioma propio, co funcionamento dos resortes do goberno autónomo, facilite a reforma.

Propoño, máis unha vez, à Académia, unha redacción das *Normas* da mesma, que, como o presente escrito, reflexa, para información experimental dos señores membros da Corporación, as actualizacións que parecen indispensábeis.

Santiago, 3 de abril de 1979.

R. Carballo Calero

[Reproduccións de varias páxinas do número 59 de *Grial* que acompañan á proposta]

NORMAS ORTOGRÁFICAS E MORFOLÓXICAS

Sería de verdadeiro interés un estudo científico sobre os intentos realizados no país galego a fin de ordenar a ortografía de lingua. Habería que estudar a forma gráfica como se presenta o galego moderno nas obras publicadas ou nos textos manuscritos, dunha banda; e de outra, as formulacións sistemáticas que se teñen producido astra hoxe, teñan carácter pretendidamente total ou decididamente parcial. O mesmo podemos decir verbo da regulación da morfoloxía.

A Academia Galega xurdiu na mente dos seus inmediatos promotores precisamente coa misión preferente de codificar o idioma. Comezou coa publicación dun Dicionario, que ficou pronto interrumpida. Fora un comezo brillante. Tratábase dun dicionario histórico, dun dicionario de autoridades, non dun dicionario normativo. Para o seu tempo, o método e o plan eras excelentes. Moitos se teñen preguntado por qué non se reanuda ese labor. A resposta é que os progresos da lexicografía determinaron que os procedementos e realizacións válidos en 1913-1928 ficaran superados. Non se pode, pois, proseguir a obra hoxe cos supostos daquela. Entón —coidarán algúns— ¿por qué non se fai un Dicionario de nova planta á altura da técnica moderna? Tal Dicionario está en marcha; mais é a Universidade, e non a Academia, a que o configura. Os tempos, ao mudarse, cambian a disposición da escena científica. Hai saídas e entradas de personaxes, e as funcións corresponden ora a éste, ora a aquél, segundo as esixencias da acción. Para esa obra, unha Academia como a galega non pode actualmente dispor do equipo necesario, que naturalmente se concentra na Facultade de Filoloxía.

Mais unha cousa é a lexicografía e outra a normativa lingüística. Ésta é unha función de política cultural que, co debido asesoramento técnico, pode e debe corresponder á Academia Galega. A Academia, como todos os organismos similares, sofre actualmente unha crise de identidade. É evidente que non pode competir con outros organismos mellor dotados para a investigación colectiva. Qué camiños lle cumpra seguir para ser algo vivo dentro da cultura galega, é problema que terá de ser obxeto de profunda meditación polos que teñen a responsabilidade de rexela.

Cando a Academia Galega designou unha comisión, e ésta unha ponencia, que elaborou o texto logo aprobado de normas ortográficas, a situación non era a de hoxe. Todo o mundo esixía da Academia unha resolución en tal sentido, e a Academia non tiña émulos na preocupación polo idioma. As normas ortográficas, aprobadas por unanimidade, mais non sen discusión, partiron da situación real dunha lingua que vivía en estado ventureiro, e que oficialmente só se estudaba —e precariamente— na Universidade. Os acadé-

micos foron modestos. Limitáronse a codificar a práctica consuetudinaria, que, dunha banda, presentaba certas vacilacións, e, de outra, fundábase na ortografía castelá. As Normas propuxéronse eliminar as dúbidas, e, ceibas de estemporáneo proído enxebrista, non tencioaron proscribir por ser as da lingua oficial as bases da escrita, adquiridas polos galegos na escola.

Endebén, as Normas tiveron que adoptar opcións ineludibeis nalgúns casos. De momento, esas opcións foron o único que suscitou controversia. A ninguén se lle ocorreu protestar porque, por exemplo, o sistema de acentuación gráfica mantivera os principios da ortografía castelá. Mais algúns manifestáronse sensibeis ante o feito de que non se reflexasen na escrita vulgarismos fonéticos de contracción ou asimilación que a Academia, cun criterio histórico e comparativo, non se considerou obrigada a consagrar.

As Normas ortográficas foron aprobadas en xuntanza celebrada o 15 de febreiro de 1970. Dado ese primeiro paso na ordenación do idioma, semellou chegado o momento de abordar os máis rechantes problemas de morfoloxía, o que desembocou na aprobación, con data 4 de xullo de 1971, de *Algunhas normas para a unificación morfolóxica da lingua galega*. A unha primeira edición das Normas ortográficas do idioma galego seguiu outra conxunta das ortográficas e morfolóxicas. Esgotadas esas edicións, agora aparece a segunda das normas conxuntas¹.

Nesta segunda edición non hai innovación algunha, que requiriría acordo da Academia en xunta xeral. Mais téndose en conta que as normas morfolóxicas entraron en vigor despóis das ortográficas, encargáronse ao preparador da edición a coordinación dos textos cando se realizou a primeira edición conxunta, de xeito que a linguaxe dos mesmos estivese de acordo, tanto na parte espositiva como na dispositiva, coas solucións adoptadas. Así, os textos foron revisados e corrixidos en cada nova edición nestes aspectos formáis, para axustalos na medida precisa ás propias Normas, e o estilo destas ten sido, cando procedía, obxecto de retoque, esplaian-do algún concepto implicado, para lograr a necesaria precisión.

Moitos acontecementos culturais ocorriron desde que tais Normas foron redactadas, e semella lóxico, de acordo co espírito e a letra das esposicións que preceden á parte dispositiva, preguntármonos en qué medida poden modificarse, qué dúbidas se nos plantean aínda e qué enmendas procedería seguramente introducir.

Comecemos pola ortografía.

E a primeira dúbida é ésta: ¿resulta tan incuestionábel como en 1970 basearse na ortografía castelá? Téndose estendido, anque insuficientemente, o ensino do galego, ¿non estaremos xa en condicións de encetar a introducción dunha ortografía autónoma? Mais ¿tería de selo dobremente, é decir, con relación ao castelán e ao portugués, ou compriría aprosimala á escrita deste último idioma, entendendo a autonomía ortográfica como reintegración no complexo galego-portugués? Semella lóxico que algunha forma de co-

¹ REAL ACADEMIA GALEGA, *Normas ortográficas e morfolóxicas do idioma galego*, segunda edición, A Cruña, 1977. Polo que se refire ás normas ortográficas, ésta é, realmente, a terceira edición.

ordinación no indumento gráfico dos idiomas xemeos se promovía ao seu tempo, pois iso facilitaríaa á nosa literatura o ascenso dun estatuto de expresión dialectal a unha situación de homologación —sempre falando en termos de grafía— con respecto ás máis variantes do romance occidental. Mais en qué medida e con qué gradación temporal compriría avanzar neste sentido, son problemas dos que a solución depende das circunstancias, e éstas son en boa parte imprevisíbeis.

O abecedario galego.

I. 1. Á letra *g* non se lle recoñece máis sonido que o de velar. Efectivamente, o valor de palatal sonoro que ostentaba antigamente ante *e*, *i*, e que conserva en portugués, foi substituído polo correspondente xordo, que representamos con *x*. Pola mesma razón, *j* desapareceu do alfabeto galego, como non sexa para a escritura de palabras alleas. Representar simplemente por *x* ese sonido, é práctico. Mais fainos a ovella negra dentro da Romanía. Se fóramos un idioma isolado, como o vasco, poderíamos achegarnos á pronuncia na escrita canto tivésomos por conveniente; mais tendo parentes próximos, e algúns tan próximos, aternos no aspecto gráfico exclusivamente á nosa comodidade, semella rústica incapacidade de adaptación aos usos indumentarios familiares².

Segundo o principio de non afastarse innecesariamente das restantes formas gráficas actuáis galego-portuguesas, debería retirarse a autorización para arcaísmos como *Alday*, *Albizoy*, que terían de escribirse con *i*. Esta autorización de tipo conservador introduciríase como unha emenda no texto da ponencia, e cremos que xa pode ser eliminada, para maior coherencia da escrita.

I. 3. Siquera no caso de que concurran en posición acentuada dúas vogáis de grau medio da mesma clase e distinta abertura que comporte distinción significativa, debería asinalarse cun acento o termo marcado, como xa Sarmiento practicaba. Así *tóla* sería 'murrada' fronte a *tola* 'louca'.

I. 5. A representación con *nh* do *n* velar intervocálico está chamada a revisarse no caso de que aquel dígrafo pasase a ter o valor provenzal de *ñ*, como propugnan moitos partidarios da coordinación ortográfica co portugués.

I. 6. Reservar *x* para o fonema fricativo palatal xordo e escluilo nos cultismos, en que se substituiría por *s*, era a tendencia das *Normas*. Mais xa nelas se admite "nun certo número de cultismos, que o uso determina, como *sexo*, *texto*", onde sonaría *ks*. Dado o

² Se non nos dominara a preocupación de non romper o contacto cos máis dialectos do galego-portugués, doadamente resolveríamos o problema do *x* reservándoo para a pronuncia latina dos cultismos, e adoptando para o fonema palatal unha grafía distinta. Como en bable, foi ensaiada unha grafía *ȝ*. Poderíamos aceptala se o portugués tamén o fixese. Fica aberta, a longo prazo, esa posibilidade. Mais sería unha concesión demasiado xenerosa do portugués, para quen o problema non está planteado nos mesmos termos. O rendimento do fonema prepalatal fricativo xordo é nesa lingua moito menor que en galego, porque en galego non se mantivo o fonema sonoro correspondente, que se confundeu co xordo, co que este ten un grande rendimento no léxico e no discurso. Así, en galego, a ambigüidade do grafema *x* pesa moito máis que en portugués.

grande rendimento do fonema ξ en galego, a ponencia percuraba a eliminación de x como ks para evitar incongruencias do tipo *exi-rencia*, onde o primeiro x é ks e o segundo ξ . De feito, a conducta moi conservadora dos escritores galegos significa unha resistencia a transformar en s o x latino: *esixencia*. Xa que non estamos sos, e o portugués mantén o $x = ks$, teríamos que ser consecuentes, e reducir os casos de confusión ou incongruencia adoptando unhas grafías máis etimolóxicas en que o g e o j non fosen excluídos polo x . *Exigencia* sería unha forma admisíbel sobre a base dunha educación escolar que preparase o alumno³.

I. 7. A tendencia inmovilista dos escritores galegos e a súa vasalaxe á ortografía en que se educaron na escola castelá, é a única explicación do escaso éxito da supresión do h interior que esta norma preconiza, pois semella evidente a súa utilidade práctica.

O acento ortográfico.

II. 6. Cremos conveniente reservar o acento agudo para as vogáis tónicas, e utilizar o grave sobre as átonas. Así, escribiríamos \grave{a} e non \acute{a} , cando se tratase da contracción de preposición e artigo.

Polo que se refire a cuestións morfolóxicas, cremos que os tempos maduraron dabondo para introducirmos algunhas modificacións.

2. Un dos grandes éxitos destas *Normas* foi o desterro do $-l$ -nos nomes —sustantivos e adxetivos— ante o morfema de plural. Referímonos ao $-l$ final do singular, que se converte en intervocálico ao formarse o plural. Se hai algo característico do galego fronte ao castelán, é a perda dese fonema en posición intervocálica. Fica aínda algún escritor que mantén o castelanismo, mais está isolado, e prodúz unha sensación estraña de supervivente reaccionario dunha era caducada. Razón de máis para que a Academia revise a súa posición polo que se refire aos monosílabos rematados en $-l$. Cremos que hai que distinguir aqueles que tiñan en latín un so l , como *solem*, e os que tiñan dous, como *mellem*. Os primeiros son os verdadeiramente rematados en $-l$ en galego, e deben seguir, conforme á tradición, a regra xeral: *sol*, *sois*. Os segundos non son propriamente monosílabos, senón bisílabos rematados en $-le$, dos que o $-e$ final pode omitirse por apócope; deben seguir a regra xeral dos polisílabos, engadindo $-s$: *mele*, *meles*. Un so $-l$ - etimolóxico cae; un $-ll$ - xeminado simplifícase.

O distinto tratamento do $-L$ - en galego e en castelán crea moitos embrullos na mente dos que non teñen unha clara conciencia dos límites entre estes dous romances. Outro exemplo nolo proporciona a doutrina académica sobre a formación do plural dos adxetivos polisílabos do galego actual rematados en $-il$ non acentuado, sen

³ A supresión do grafema x nos cultismos, e a substitución do mesmo por s é conforme á pronuncia real e é a solución do italiano. Obxeccións do tipo da formulada como perentoria pola identificación de *testo* 'escrito' e *testo* 'tapadeira', descoñecen a realidade lingüística dos homógrafos, os recursos distintivos do discurso e o feito de que en italiano se dá esa mesma homonimia. Para nós é a distancianción do sistema das linguas afíns o que se opón ao mantimento da solución "italiana". Non cremos que o galego —un dialecto do romance extremo-occidental— poda comportarse como se non existira unha lingua normal nese dominio. Eso sería antieconómico.

tradición ou con tradición vacilante no galego histórico. Con todas as cautelas e reservas que a definición comporta, en fin de contas a Academia admite a solución do portugués e a solución do castelán. Opinamos que esta última é contraria ás leis fonéticas que rexen a historia do galego e debe escluirse, sen perxuicio, como sempre, da admisión de cultismos impostos polo uso.

10. O afán conciliador que presidiu os traballos da ponencia determinou a triplicidade de solucións no caso do sufixo **-BILE**. Seméllanos unha decisión, polo seu excesivo eclecticismo, pouco constructiva. Suprimiríamos o período final, que autoriza o castellanismo. O **l** continúa a crearnos problemas.

11. Habería que considerar *Galiza* como forma máis autorizada, e igualmente restrinxir todo o posíbel aos cultismos modernos e evidentes as formas sufixiais que se mencionan en que tivera de manterse a iode, o que é contrario ao desenvolvemento normal da lingua no seu período constituente.

É a nosa opinión que unha edición futura destas *Normas* debe considerar estes extremos. Cicáis habería que introducir outras novidades, mais o carácter parcial das morfolóxicas debe se manter. A Academia non debe pronunciarse senón sobre puntos fundamentais, dado o estado da lingua, e debe deixar que maduren os problemas denantes de formular a solución unívoca.

C.

NOVAS BASES PARA UNHA NORMALIZACIÓN LINGÜÍSTICA

Segundo informa ao lector deste opúsculo¹ o editor do mesmo, que non é outro que *Ediciones Anaya*, as páxinas presentes conteñen os resultados dunha serie de seminarios promovidos polo Instituto da Lingua Galega da Universidade de Santiago, e adicados ao estudo dos problemas que plantea a normalización da nosa expresión idiomática.

Decimos normalización empregando esta voz no seu sentido primitivo, que desde logo comprende a regulación do idioma en canto á constitución dunha forma canónica que relegue á condición de dialectais ou vulgares as formas distintas. Porque a diferenciación dos conceptos de normalización e normativización, agora en uso dentro de certos medios galegos, non é, nin moito menos, unha diferenciación admitida por consenso universal, anque en determinadas circunstancias socioculturais pode ter rendimento práctico. Como as deliberacións das que neste opúsculo se reflexan os resultados, se refíren, non á política de implantación do idioma galego como idioma normal na sociedade galega, senón á elección de formas para unha lingua escrita común, está claro que se trata de normativización, seguindo a escola que distingue normativización de normalización.

Un limiar que firma o Presidente da Real Academia Galega expresa confianza en que non tardará en chegar a unificación definitiva da lingua, que haberá de se basear na consagración polo uso e na oficialización pola Xunta de Galicia. Con eses presupostos, hai que prever un proceso dabondo longo; e, á verdade, non é desexábel, agás polos que todo o fian de decisións autoritarias, un grado de unificación, que, como o dictado no seu día para a constitución dunha entidade política con adicación exclusiva no Estado, non faría senón enmascarar a pluralidade real coa carantoña rixida dunha uniformación oficial.

A formación dunha lingua común require un proceso de maduración que non pode forzarse, anque si estimularse. Un consenso espontáneo ao que se chegue progresivamente é o único xeito seguro de afinar un padrón lingüístico. No momento actual temos conseguido amplias zonas de concordancia. Non podemos considerar discrepancias aos estravagantes e aos ignorantes, que non representan normas diferentes, senón formas anormais de conducta. É absurdo situar no mesmo plano as opcións *claro-cravo* dunha banda, e *científico-centífico* doutra. No primeiro caso opónse unha norma cultista a unha norma vulgarista; no segundo, opónse a norma á aberración.

Se prescindimos das aberracións, podemos afirmar que non existe a anarquía de que algúns falan. Iso puido ser noutrora. Hoxe, ante as persoas responsabéis, as diferencias son pequenas. Porque variantes léxicas ou sintácticas do tipo de *en troques de-no canto de*, ou *abeirouse a-abeirouse* de non poden interpretarse como manifestación de anarquía. No orde ortográfico e morfolóxico, pouco afasta actualmente aos cultivadores do galego. Somente están fora de concerto os que non se toman a molestia de informarse verbo do instrumento que pretenden manexar.

¹ *Bases prá unificación das normas lingüísticas do galego*, Madrid, 1977.

NORMAS ORTOGRÁFICAS

I

O ABECEDÁRIO GALEGO

1. Eis a lista e o nome das letras que constitúen o noso abecedário:

a (a), *b* (be), *c* (ce), *ch* (che), *d* (de), *e* (e), *f* (efe), *g* (gue), *h* (agá), *i* (i), *j* (xota),
l (ele), *ll* (elle), *m* (eme), *n* (ene), *ñ* (eñe), *o* (o), *p* (pe), *q* (que), *r* (erre), *s* (ese),
t (te), *u* (u), *v* (uve), *x* (xis), *z* (ceta).

O signo *j* (xota) usa-se so na escrita etimolóxica ou en palabras alleas. *k* (ka), *w* (uve dobre) e *y* (í grego) tampouco se usan fora das palabras de outros idiomas que cumpra transcreber en galego ou nalguns casos en que se queira reproducir unha grafía etimolóxica ou arcaica.

2. A pronúncia destas letras é a mesma que en castelán, agás o caso de *e*, *g*, *h*, *n*, *o* e *x*, que requiren certas indicacións.

3. As vogais *e* e *o* teñen en galego dous sonidos: o de abertas e o de fechadas. Estas diferéncias de timbre non se reflexan na escrita usual.

4. A letra *g* ten sempre na ortografía usual o sonido sonoro que corresponde ao castelán *ga*, *go*, *gu*, e final de sílaba nos cultismos. Non se usa, polo tanto, esta letra diante das vogais *e* e *i*, senón precedidas dun *u* mudo: *gue*, *gui*. Asi, *gando*, *gomo*, *gume*, *ignoto*, *guedella*, *guizo*.

5. O *n* cando vai seguido de *h* (nh) soa como *ene* velar, separado da vogal que lle segue por unha xuntura silábica: *unha*. Este sonido, *n* velar intervocálico (*nh*), aparece nun número reducido de vocábulos: *unha*, *algunha*, *nengunha*.

6. O *x* soa como *ch* francés, prepalatal fricativo xordo, e non como *x* latino, *ks*, agás nun certo número de cultismos que o uso determina, como *sexo*, *texto*.

7. O *h* é un mero signo ortográfico, sen valor fonético. Usa-se so ao principio de dición, nos casos en que existía no étimo e non foi suprimido polo uso. Asi, *horto*, mais *España*. Tamén ao final de certas interxeicións: *ah*, *oh*.

Combinado con *n* (*nh*) indica oclusión glotal ou linde silábica, segundo temos dito, e usa-se no caso do sonido nasal velar intervocálico.

NORMAS ORTOGRÁFICAS

I

O ABECEDARIO GALEGO

1. Eis a lista e o nome das letras que constitúen o noso abecedario:

a (a), b (be), c (ce), ch (che), d (de), e (e), f (efe),
g (gue), h (agá), i (i), j (xota), l (ele), ll (elle), m (eme), n
(ene), ñ (eñe), o (o), p (pe), q (que), r (erre), s (ese), t (te),
u (u), v (uve), x (xis), z (ceta).

O signo j (xota) usa-se so na escrita etimolóxica ou en palabras alleas. k (ka), v (uve dobre) e y (i grego) tampouco se usan fora das palabras de outros idiomas que cumpra transcreber en galego ou nalguns casos en que se queira reproducir unha grafía etimolóxica ou arcaica.

2. A pronúncia destas letras é a mesma que en castelán, agás o caso de e, g, h, n, o e x, que requiren certas indicacións.

3. As vogais e e o teñen en galego dous sonidos: o de abertas e o de fechadas. Estas diferencias de timbre non se reflexan na escrita usual.

4. A letra g ten sempre na ortografía usual o sonido sonoro que corresponde ao castelán ga, go, gu, e final de sílaba nos cultismos. Non se usa, polo tanto, esta letra diante das vogais e e i, senón precedidas dun u mudo: gue, gui. Así, gando, gomo, gume, ignoto, guedella, guizo.

5. O n cando vai seguido de h (nh) soa como ene velar, separado da vogal que lle segue por unha xuntura silábica: unha. Este sonido, n velar intervocálico (nh), aparece nun número reducido de vocábulos: unha, algunha, nengunha.

II O ACENTO ORTOGRÁFICO

1. Os acentos gráficos son na escrita usual o agudo e o grave. O primeiro indica tonicidade; o segundo contracción de palabras átonas, nos casos en que sexa costume rexistá-la por motivos de claridade. Así, *ás* significaría ‘membros de certos animais que lles serven para voar’, mentras que *às* indicaría a contracción da preposición *a* e o artigo *as*.

2. Os vocábulos monosílabos non levan acento gráfico, como non sexa no caso de acento diacrítico.

3. As palabras agudas acentúan-se graficamente cando rematan en *-a*, *-e*, *-o*, seguidos ou non de *-n*, *-s*. Así, *mazá*, *café*, *abó*, *irmán*, *refén*, *padrón*, *mazás*, *café*s, *abós*, *irmáns*, *reféns*, *padróns*.

4. Acentúan-se todas as palabras graves non rematadas en *-a*, *-e*, *-o*, seguidas ou non de *-n* ou *-s*. Así, *solúbel*, *móvil*, *álbum*, *carácter*, *solúbeis*, *ténis*, *Vénus*.

5. As palabras esdrúxulas acentúan-se todas. A efectos ortográficos consideran-se esdrúxulas as palabras acabadas en dúas vogais que poden formar un ditongo crecente. Así, *coidábamos*, *lóstrego*, *péxego*, *cámbio*, *língua*.

6. Calquer *i* ou *u* tónicos que por si sos ou seguidos de *-s* e precedidos de vogal formen sílaba, levan acento gráfico. Así, *aí*, *país*, *raíces*, *balaiústre*, *peúga*, *viúvo*. Exceptúan-se os casos en que aquel *i* ou aquel *u* vaian seguidos de sílaba que comece por *ñ*: *raíña*.

7. Na secuencia de tres vogais que non conteñan un ditongo nen constitúan tritongo, acentúa-se a segunda: *saía*, *moía*. Non levan acento *saia* porque contén o ditongo *ia*, nen *financieiro* porque presenta o tritongo *iei*.

8. O acento agudo utiliza-se con función diacrítica, é dicer, para distinguir as palabras que, tendo a mesma forma, diferan prosodicamente en canto que unha é tónica e outra átona, sempre que sexan monosílabas. A alternativa do acento agudo pode ser cero ou o acento grave.

É o caso de:

1. *ás* substantivo, *as* artigo, *às* contracción.
2. *dá*, *dás* verbo e *da*, *das* contracción de preposición e artigo.
3. *dé* verbo e *de* preposición.
4. *dó* substantivo e *do* contracción de preposición e artigo.
5. *é* verbo e *e* conxunción.

6. *máis* advérbio e *mais* conxunción.
7. *nó* substantivo e *no* contracción de preposición e artigo.
8. *nós* pronomes suxeito, ou complemento con preposición, e *nos* pronomes complemento sen preposición ou contracción de preposición e artigo; así como *vós* pronomes suxeito ou complemento con preposición e *vos* pronomes complemento sen preposición.
9. *pór* verbo e *por* preposición.
10. *vés* de *vir* e *ves* de *ver*.

9. Nas palabras compostas que non marquen cun guión a unión dos seus elementos, consideraráse que hai unha soa palabra a feitos de acentuación. Se os vocábulos fosen unidos por un guión, cada elemento conservará a súa independencia ortográfica. Así, *fervellasberzas*, *épico-didáctico*, *deitarán-se*.

III CONTRACCIÓNS

1. Como regra xeral, as palabras escribiránse na súa integridade, deixando á pronuncia, segundo o uso o pida, a observancia das elisións ou troques de sonidos por asimilación que sexan oportunos.

2. Non se efectuarán na escrita máis contraccións que as admitidas polo uso.

Así:

1. as de pronomes persoais entre si: *mo, ma, mos, mas; cho, cha, chos, chas; to, ta, tos, tas; llo, lla, llos, llas; nolo, nola, nolos, nolas; volo, vola, volos, volas; llelo, llela, llelos, llelas*.
2. a preposición *a* co artigo determinado: *ao, à, aos, às*.
3. a preposición *de* co artigo: *do, da, dos, das; dun, dunha, duns, dunhas*; cos pronomes tónicos de terceira persoa: *del, dela, deles, delas*; e cos demostrativos: *deste, desa, daqueles, etc*.
4. a preposición *con* co artigo: *co, coa, cos, coas; cun, cunha, cuns, cunhas*.
5. a preposición *en* co artigo: *no, na, nos, nas; nun, nunha, nuns, nunhas*; cos pronomes tónicos de terceira persoa: *nel, nela, neles, nelas*; cos pronominais que comecen por vogal: *neste, nesa, naqueles, noutro, nalgun, nalgues*.
6. a preposición *por* co artigo determinado: *polo, pola, polos, polas*.

4. A asimilación ao *l* que primitivamente iniciaba o artigo (*lo, la, los, las*) do *r* con que remata *por*, e que determina a última das contraccións rexistadas no número anterior, dáse tamén, na pronuncia vulgar, no caso de outras palabras terminadas

en *-r*, e tamén en *-s*; pero fora do caso indicado, e dos infinitivos con pronome de terceira persoa enclítico como obxecto directo (*ve-lo*, *queré-la*, *facé-los*, *enxergá-las*, *impedi-lo*), non se reflexa esa asimilación na escrita, e na fala é potestativa. Así, escriberemos: *todas as nenas*, *coller o millo*, *fagamos* ou *non* na pronúncia a indicada asimilación.

NORMAS MORFOLÓXICAS

1. Non se rexistarán na escrita os fenómenos de tipo puramente fonético, como son a gheada, o seseo, o *-e* paragóxico, o *i* (ou *u*) epentético en fonética sintáctica, e certas metáteses ou sínkopas que a tradición literaria máis firme considera dialectalismos ou vulgarismos. Así, non escriberemos **ghalo* (ou **jalo*, ou calquer outra versión gráfica que trate de recoller a aspiración ou enxordecimento do *g*); **sereixa*, **lus*; **mullere*; **a iauga*; **drento*; **dreito*, senón *galo*; *cereixa*, *luz*; *muller*; *auga*; *dentro*; *direito*.
2. A formación dos plurais dos nomes –substantivos, adxectivos, pronomes– rematados en *-l* fai-se substituindo *-l* por *-is*: *animal*, *animais*; *papel*, *papeis*; *cadril*, *cadris*; *perol*, *perois*; *azul*, *azuís*; *tal*, *tais*. Hai nomes rematados en *-le*, nos que ese *-l* era dobre no étimo, que se usan às veces co *-e* apocopado. O seu plural e o dos seus compostos forma-se sobre a forma plena: *vales*, *eles*, *aqueles*, *meles*, *miles*, *foles*, *pirifoles*, *tules*. Como vimos, o sufixo *-is* funde na escrita o seu *-i* co *i* do singular que resulte inmediato pola perda do *-l*: *cadris*. Endebén, os adxectivos polisílabos rematados en *-il* non acentuado trocan o *-i* en *-e* antes de substituír o *-l* por *-is* para formar o plural: *fácil*, *fáceis*; *móvil*, *móveis*, etc.
3. Os nomes rematados en *-n* forman o plural engadindo *-s*: *irmáns*, *roibéns*, *xazmins*, *lacoéns*, *uns*.
4. No tratamento dos grupos latinos iniciais *CL-*, *FL-*, *PL-* hai que distinguir tres estratos, segundo a antiguidade das palabras. Estas poden ser patrimoniais, semi-cultismos e cultismos. Nas primeiras, *CL-*, *FL-*, *PL-*, dan *ch-*: *chamar*, *cheirar*, *chan*; nas segundas, *cr-*: *crego*, *fraco*, *praza*; nas terceiras, manteñen-se os grupos dos étimos: *clima*, *flabelo*, *plétora*.
5. Os mesmos estratos hai que distinguir no caso do grupo interior *-CT-*. Primeiro estrato, solución *-it-*: *eito*. Segundo estrato, solución *-ut-*: *doutor*. Terceiro estrato, mantén-se o grupo etimolóxico se vai precedido de *a*, *e* ou *o*; e desaparece o *c* se vai precedido de *i* ou *u*: *acto*, *dialecto*, *octógono*; *vitória*, *flutuar*.

6. No caso do grupo -PL- distinguen-se dous estratos. No máis antigo, a solución é -br-: *dobre*. Na maioría dos casos, trata-se de cultismos que manteñen o grupo orixinario: *simple*, *templo*, e constitúen o segundo estrato.
7. Con BL, inicial ou intervocálico, acontece o mesmo. Un primeiro estrato presenta br: *branco*, *obrigar*. Un segundo estrato mantén o grupo: *blasfemia*, *ablución*.
8. Nos vocábulos que a lingua recibiu en herdo, a solución do sufixo -ANU é -an: *irmán*.
9. En palabras igualmente tradicionais, o sufixo -ANA fica resolto en -a: *irmá*, *mazá*.
10. O sufixo latino -BILE, propio de adxectivos incorporados á lingua cando esta xa estaba formada, resolve-se en -bel: *estábel*, *solúbel*. Fican coas súas formas primitivas aqueles poucos vocábulos que nos foron legados con outras solucións pola lingua antiga, como *nobre*.
11. Os sufixos latinos -TIONE; -SIONE; -TIU, -CIU; -TIA, -CIA resolven-se tradicionalmente en -zon, -son, -zo, -za: *perseguízón*, *confesión*, *pazo*, *xuízo*, *priguiza*, *Galiza*. Somente certos cultismos non asimilados pola morfoloxía tradicional poden conservar o i do étimo: *falácia*, *indicio*, *ócio*, *perícia*, *silencio*, *trapécio*.
12. Mantén-se sen excepción o final -de procedente de -TE, nominal e verbal: *bondade*, *virtude*, *falade*, *saíde*.
13. A concurrencia de dativo do pronome persoal de terceira persoa plural *lles* coas formas do acusativo do mesmo pronome *o*, *a*, *os*, *as* resolve-se en *llelo*, *llela*, *lleos*, *llelas*.
14. Os verbos de infinitivo en -ar fan en -ou a terceira persoa de singular do pretérito perfecto; os de infinitivo en -er fan en -eu esa mesma forma verbal; e fan-a en -iu os de infinitivo en -ir: *falou*, *bateu*, *saiu*.
15. Agás verbas hereditarias como *falcoeiro*, *laoeiro*, *ladroeiro*, *padroádigo*, *razoar*, aquelas que rematan en -n conservarán este n nos derivados: *cancioneiro*, *funcionario*, *pensionar*.

NORMAS MORPOLÓXICAS

1. Non se rexistarán na escrita os fenómenos de tipo puramente fonético, como son a gheada, o seseo, o -e paragóxico, o i (ou u) epentético en fonética sintáctica, e certas metáteses ou sincopas que a tradición literaria máis firme considera dialectalismos ou vulgarismos. Así, non escriberemos *ghalo (ou *jalo, ou calquer outra versión gráfica que trate de recoller a aspiración ou enxordecimento do g): *sereixa, *lus; *mullere; *a iauga; *drento; *dreito, senón galo; cereixa, luz; muller; a auga; dentro; direito.

2. A formación dos plurais dos nomes -substantivos, adxectivos, pronomes- rematados en -l fai-se substituindo -l por -is: animal, animais; papel, papeis; cadril, cadris; perol, perois; azul, azuis; tal, tais. Hai nomes rematados en -le, nos que ese l era dobre no étimo, que se usan ás veces co -e apocopado. O seu plural e o dos seus compostos forma-se sobre a forma plena: vales, eles, aqueles, meles, miles, foles, pirifoles, tules. Como vimos, o sufixo -is funde na escrita o seu -i co i do singular que resulte inmediato pola perda do -l: cadris. Endebén, os adxectivos polisílabos rematados en -il non acentuado trocan o -i en -e antes de substituír o -l por -is para formar o plural: fácil, fáceis; móvil, móveis, etc.

3. Os nomes rematados en -n forman o plural engadindo -s: irmáns, roibéns, xazmins, lacóns, uns.

4. No tratamento dos grupos latinos iniciais CL-, PL-, PL- hai que distinguir tres estratos, segundo a antigüidade das palabras. Estas poden ser patrimoniais, semicultismos e cultismos. Nas primeiras, CL-, PL-, PL-, dan ch-: chamar, cheirar, chan; nas segundas, cr-: crego, fraco, praza; nas terceiras, manteñen-se os grupos dos étimos: clima, flabelo, plétora.

5. Os mesmos estratos hai que distinguir no caso do grupo interior -ct-. # Primeiro estrato, solución -it-: eitg. Segundo es-